

Біржова діяльність

Тема № 4. Біржові угоди

Тема уроку № 19: Порядок виставлення на торги і їх зняття

Мета уроку: сформувати поняття про біржові угоди.

Матеріал уроку:

На біржі існують особливі правила виставлення і зняття товарів з біржових торгів. Ці правила вводяться для того, щоб обмежити позабіржовий оборот.

Біржа має прибуток з кожної укладеної угоди, тому вона зацікавлена у розширенні чисельності учасників торгів і збільшенні кількості угод.

Порядок виставлення і зняття товарів з біржових торгів наступний:

1. Не пізніше, ніж за два дні до початку торгів брокерські контори подають в Інформаційно-довідковий відділ заявку, тобто пропозицію на продаж товару.

2. При виставленні товару на торги його вартість вказують без урахування суми податку з продажу.

3. Інформація про товари, які виставляються на наступні торги, оприлюднюється на стенді за 24 години до їх початку.

4. Інформація про товари, які виставляються, не на найближчі торги, котирується кожні три дні.

5. Товари, інформація про які не була подана у встановлений строк Інформаційно-довідковим відділом, до найближчих торгів не допускаються.

6. Зміна інформації, яка вказана в заявці, здійснюється у торговій залі біржі відразу після закінчення обговорення пропозиції або протягом трьох годин після закінчення торгів (маклеру повідомляється ціна, з якої почнуться торги на наступний біржовий день).

7. Заявка на продаж товару вилучається з інформаційного табло без згоди брокера після 10-ти торгів за участю вказаного в ній товару.

8. За день до початку торгів або при вході до торгової зали біржі кожний брокер отримує інформаційний листок, який має перелік видів товарів, що виставлені на торги, у даний біржовий день із вказаними ціною та кількістю пропозицій, номерами брокерських контор, місцями знаходження, умовами розрахунків і строків поставки товарів за кожним пунктом.

9. Брокер, який виявив, що в інформаційному листку неправильно вказаний його товар, повинен до початку торгів повідомити про це маклера, який обслуговує торги, і внести необхідну поправку.

Якщо помилки припустився маклер, тоді брокер повинен повідомити про це відповідальному члену Біржового комітету, який знаходиться в торговій залі.

На деяких біржах зміна початкової інформації, зазначеної у заявці брокера, виконується тільки в торговому залі біржі (в біржовому кільці) і тільки після обговорення початкового варіанту пропозиції або протягом декількох годин після закінчення розпочатого торгу. За відсутності попиту або пропозиції на біржі продавець або покупець може анулювати свою заявку.

Наявні товари, призначені для негайної реалізації (якщо вони виставлені тільки в один біржовий день), не продані протягом цього біржового дня, можуть бути зняті з торгів або з дозволу біржового брокера - продавця введені в біржовий інформаційний канал для виставлення на наступний біржовий день.

Якщо товар не продано на кількох торгах і брокер не зняв його із продажу, Правила біржової торгівлі можуть передбачати вилучення такої заявки після певної кількості торгів без згоди брокера.

Часто бувають випадки, коли брокер або відвідувач, отримавши на біржі інформацію, укладають угоди не на біржі, а за її межами. При цьому брокер, запропонувавши товар на продаж, несподівано знімає свою продукцію або взагалі зникає з торгів. Тому є випадки

коли, встановлюються більш жорсткі правила зняття товару з торгів. Наприклад, забороняється знімати біржовий товар до закінчення третіх біржових торгів, а також змінювати вказану в заявці інформацію до закінчення перших торгів.

Брокер може змінити інформацію про товар, вказану в заявці, лише в торговельній залі після закінчення обговорення продукції. У відповідній товарній секції брокер повідомляє маклеру (або помічнику) ціну, з якої розпочнуться торги на наступний день.

Якщо продавець товару не з'явився протягом кількох торгів і товар не проданий, то вже без згоди брокера заявка на продаж цього товару вилучається з інформаційного каналу.

Тема: Організація і технологія біржової торгівлі

Тема уроку № 20: Технологія проведення біржових торгів

Мета уроку: сформувані поняття про біржові угоди.

Матеріал уроку:

Технології проведення біржових торгів характеризуються такими операціями:

- ✓ вивчення попиту та пропозиції товару за межами біржі й вихід брокера на біржу (підготовка біржових торгів);
- ✓ узгодження умов угоди між брокером - продавцем і брокером покупцем, укладання біржової угоди у процесі біржового торгу;
- ✓ оформлення та реєстрація біржової угоди, біржового контракту і розрахунок з біржею;
- ✓ розрахунок клієнта із брокером за здійснення біржової угоди;
- ✓ поставка і одержання товару, розрахунок за нього між клієнтами брокерів.

Підготовка біржових торгів починається з подачі брокерськими конторами й фірмами в інформаційно - довідковий відділ біржі офіційних письмових заявок на продаж або купівлю товару встановленої форми.

Такі заявки ґрунтуються на договорах - дорученнях, укладених брокерськими фірмами зі своїми клієнтами. Кількість товарів в одній заявці регламентується правилами біржової торгівлі.

На окремих товарних біржах України практикується подача письмових заявок встановленої форми на продаж або купівлю товару юридичними або фізичними особами біржовому брокерові - представникові однієї з брокерських контор, які торгують на біржі в передбачений правилами торгівлі строк, що звичайно перевищує (на 1 день) строк, встановлений для подачі заявок брокерськими конторами. За кожену заявку, подану брокером або відвідувачем, біржа стягує окрему плату.

Отримані біржею від брокерів заявки, які надійшли в інформаційно - довідковий відділ, після їхньої реєстрації узагальнюються в інформаційному аркуші за видами товарів, виставлених на торги наступного дня. Такі листки попередньо роздають брокерам, розміщують на стендах у торговельному залі біржі, розсилають біржовими інформаційними каналами, у тому числі електронною поштою брокерським фірмам і фірмам, які купують у біржі інформацію або займаються її платним поширенням.

Якщо в інформаційному бюлетені допущені неточності, виправлення, які впливають на зміст заявки, брокер, який її подає, зобов'язаний повідомити про це біржового брокера до початку торгів з метою усунення неточностей.

У заявках і інформаційному біржовому аркуші не відзначається продавець або покупець товару (це становить комерційну таємницю біржових угод), а тільки номер брокерської контори, яка подала заявку.

Процес проведення і завершення торгів у біржовому колі проходить так. У визначений час торгів гофброкер (маклер), роль якого полягає у сприянні ефективним торгам у товарній секції, розпочинає торги в такій послідовності:

- 1) Запрошує брокерів підійти у центр;
- 2) Брокер дає одну копію карточки-замовлення на продаж гофброкеру, який вписує туди наступну інформацію:
  - ✓ номер торгів (№ 1, № 2 в той день і в даному товарному колі);
  - ✓ символ товарної секції;

3) Брокер оголошує свою пропозицію продати в такому порядку:

✓ товар і сорт;

✓ запропонована ціна за одиницю;

✓ кількість, місце поставки, дата поставки та інші умови контракту;

4) Брокери, які зацікавлені в даній покупці, можуть задавати запитання безпосередньо продавцю;

5) Брокери можуть вигукнути ціну, за якою вони б купили товар, їх ціна може бути вищою або нижчою від запропонованої;

6) Якщо брокер хоче купити товар за оголошеною ціною, він піднімає витягнуту руку долонею до себе і кричить: „Купую”. Гофброкер на подіумі піднімає витягнуту руку долонею до покупця і кричить: „Продано”. Покупець підходить до подіуму, записує дані про себе і ставить підпис на двох копіях картки-замовлення. З цього моменту контракт між двома брокерами стає юридичним зобов'язанням;

7) Одна копія картки подається оператору для вводу в комп'ютер, друга залишається у брокера-продавця для обліку „продано”. Брокер-покупець повинен зафіксувати цю угоду в своєму записнику (номер контракту, час, товарна яма, брокер-продавець, товар, ціна, кількість);

8) Якщо немає відповіді з боку брокерів в ямі, тоді гофброкер запитує: „Чи є пропозиція купити?” і фіксує на картці найвищу запропоновану ціну. У брокера-продавця є час обдумати пропозиції; якщо він не зацікавлений, то дає знати гофброкеру, який закриває торги щодо даного контракту і запрошує наступного продавця; час для кожного брокера контролюється гофброкером (3-6 хвилин);

9) Кожні 25 хвилин звучить гонг. Угода, яка перебуває в процесі укладення, повинна відбутися. Потім оголошується перерва (5 хвилин) (торги, як правило, йдуть з 11 до 13 години).

Підтвердження контрактів відбувається в розрахунковій палаті (з 14 до 17 години). Розрахункова палата і брокери повинні підтвердити торги, які провели в „ямах”. Брокер-продавець і брокер-покупець за допомогою службовця розрахункової (клірингової) палати остаточно погоджуються з даним повним контрактом. Контракт підписується брокерами, скріплюється печатками і реєструється на біржі.

Угоду необхідно зареєструвати у встановлений Правилами біржової торгівлі проміжок часу.

Якщо в процесі біржового торгу усна угода брокерів досягнута і зафіксована біржовим маклером, проте одна із сторін або обидві сторони відмовляються оформити чи зареєструвати угоду, на них накладаються санкції за порушення правил торгівлі.

Біржовий контракт сторони можуть оформити й пізніше (наприклад, протягом чотирьох днів після закінчення торгу).

Брокери мають право переконатися в наявності і якості запропонованого товару, а також у платоспроможності покупця. Безпосередньо на біржі це право може бути реалізоване як вимога до брокера-продавця надати гарантії поставки товару (наприклад, протягом трьох діб з моменту завершення біржових торгів). Розрахунковий відділ біржі передає сторонам (брокерам) угоди платіжні документи на стягнення біржового збору за надану послугу після здійснення угоди (у відсотках від суми угоди з обох сторін), а також за реєстрацію угоди. Після оплати брокерам видається оформлений біржовий контракт, який вони направляють своїм клієнтам (безпосередньо або через брокерські контори) для виконання.

Після одержання клієнтами від брокерів укладеного ними біржового контракту клієнти зобов'язані виконати його відповідно до умов і правил біржової торгівлі. За відмову в реалізації (виконанні) зареєстрованої на біржі угоди продавець чи покупець товару, крім санкцій щодо біржового контракту, може бути позбавлений права здійснювати операції на біржі, про що на біржі робиться публічна заява. На брокерську фірму, яка після цього надає послуги такому клієнту, може накладатися біржовий штраф.

Відмова клієнта брокера виконати угоду після її реєстрації не звільняє від сплати біржового мита й комерційної винагороди брокеру.

Спори, що виникають між брокерами, а також при виконанні біржових контрактів або відмові від них, вирішуються згідно з чинним законодавством та Правилами біржової торгівлі. Нагляд і контроль за проведенням біржових торгів здійснюються в порядку, передбаченому Правилами біржової торгівлі. Ці функції повинні покладатися на спеціальний Біржовий комітет і Виконавчу дирекцію.

Біржа не несе відповідальності за невиконання контрагентами зобов'язань. Щоб надати широкому загалу користувачів інформацію про ціни, товарну кон'юнктуру, динаміку й структуру попиту і пропозиції біржі, брокерські контори систематично друкують відповідні інформаційні матеріали та надсилають їх споживачам.

Процес біржових операцій на українських товарних біржах показано на рис. 6.1.

Рис. 6.1. - Послідовність операцій біржової торгівлі на українських товарних біржах:

1- укладення договору на брокерське обслуговування; 2 - договір доручення на здійснення біржової угоди; 3 – подання заявки на участь у біржових торгах; 4 – публікація біржової інформації про пропозицію продажу товарів; 5 – біржовий торг; 6 – укладання угод між брокерами; 7 – реєстрація угоди в реєстраційному бюро біржі; 8 – розрахунок брокерів з біржею за надані послуги щодо здійснення угоди; 9 – оформлення біржового контракту; 10 – направлення біржового контракту клієнтам брокерів; 11 – звіт брокера клієнту про здійснення угоди; 12- розрахунок клієнта з брокером за посередництвом; 13 – поставка товару за біржовим контрактом продавцем покупцю; 14 – розрахунок за товар.

На більшості бірж здійснюються **електронні торги**. Перша електронна система була встановлена на Новозеландській ф'ючерсній і опціонній біржі й почала функціонувати в січні 1985 року. Предметами електронної біржової торгівлі в основному є ф'ючерсні контракти на фінансові інструменти (валюту, фондові індекси, процентні ставки й т.п.), однак на європейських і американських біржах активно ведеться електронна торгівля традиційно біржовими товарами. Більшість систем електронної торгівлі застосовують для підбору покупців і продавців алгоритм „ціна/час”, тобто пріоритет при укладанні угод одержують ті команди брокерів, які містять найкращу ціну (найвищу ціну покупця й найнижчу ціну продавця), а серед команд із однаковою ціною пріоритет віддається тій команді, яка була уведена в систему раніше.

Укладання біржової угоди в електронній системі складається з декількох послідовних етапів:

- ✓ введення учасником заявки через термінал;
- ✓ перевірка у спеціальному контролюючому модулі кредитоспроможності учасника (за параметрами, виробленим членами розрахункової палати);
- ✓ підбір наказів покупців і продавців за алгоритмом «ціна/час»;
- ✓ надходженні інформації про виконані накази (ціна товару, його кількість, найкращі ціни продажу й покупки) після укладання угоди на ті термінали, з яких надійшли ці накази, невиконані накази залишаються в системі доти, поки вони не будуть виконані або відкликані;
- ✓ напрямок звіту про угоду після підтвердження її в розрахункову палату, де здійснюється кліринг;
- ✓ внесення змін у рахунки продавців і покупців у розрахунковій палаті відповідно до результатів угоди.

Домашнє завдання:

1. 1, ст.52-56, конспект
2. Хто бере участь у біржових торгах?
3. У яких випадках біржовий товар знімається з торгів?

Відповіді надсилати на адресу anylesik@gmail.com. В темі листа зазначайте прізвище, групу, назву предмета; в тексті листа – номер та дату уроку.